

Seminář 10

**Základní teorie nelegálního jednání,
trestního práva a trestní politiky**

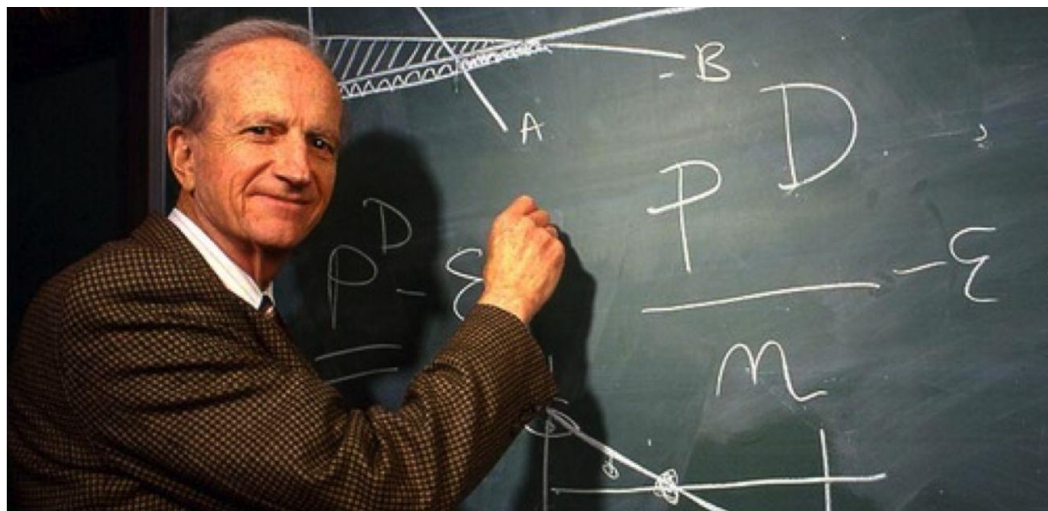
Otázky pro seminář

- Proč trestáme? (5 teorií)
- Jak funguje racionální model nelegálního jednání?
 - Jaké jsou hlavní parametry, kterými sankční politika ovlivňuje kriminalitu?
- Proč potřebujeme trestní právo?
 - Nestačila by odp za škodu?
- Co je cílem represivní politiky (v tomto kurzu)?
 - Co naopak cílem nemá být?
- Jaké jsou výhody, nevýhody a limity monetárních a nemonetárních sankcí?
- Proč nejsou za všechny trestné činy maximální sankce?
- Proč platí, že odložená spravedlnost = žádná spravedlnost?

Zrod oboru „ekonomie kriminality“

Gary Becker:

Crime and Punishment: An Economic Approach, Journal of Political Economy (1968)

- Aplikace standardního ekonomického modelu na nelegální chování
- Model racionální represivní politiky
- Model je použitelný pro veškeré nelegální chování (trestní právo, správní právo)

Proč trestáme?

- Retribuce
- Rehabilitace
- **Odrazení (deterence) obecné**
- **Odrazení (deterence) specifické**
- Inkapacitace

Společenské náklady kriminality

- Jaké jsou tři hlavní kategorie nákladů kriminality?
- Pokud stát zvýší represi, tj. zvýší p , F :
 - Jaké jsou mezní náklady ze zvýšení represe?
 - Jaký je mezní přínos ze zvýšení represe?
- Jaký princip určuje optimální úroveň kriminality, kterou je společnost ochotna tolerovat?

Úkol 1:

- Potenciální **pachatel má bohatství 500 000 Kč.**
- **Zvažuje, že ukradne motorku, kterou**
- **může obratem prodat za 10 000 Kč.**
- Pravděpodobnost, že bude dopaden je 10 % ($P = 0.1$).

a) Proč je způsobená škoda pravděpodobně vyšší?

Úkol 1

Absence trestního práva (pouze odpovědnost za škodu): V případě dopadení je motorka vrácena majiteli.

b) Jaké je očekávané bohatství pachatele, když motorku ukradne?

c) Jaká je výše monetární sankce, která by učinila krádež nevýhodnou?

Možnost ukrást motorku v ceně 100 000

d) Změna odpovědi na otázky b) a c).

Důležitý výsledek:

- **preventivní účinek monetárních sankcí je limitován bohatstvím pachatelů.**
- (Stejný problém u odpovědnosti za škodu. Proto máme nedbalostní TČ.)
- V těchto případech říkáme, že pachatel je **judgment proof**.

Hlavní závěry základního modelu optimální represe

- Proč je pokuta efektivnější než vězení? (a za jaké podmínky)
 - Vězení je doplňkový nebo alternativní trest k pokutě (když pokuta nestačí)
- Jaká je optimální výše pokuty?
 - A co ji v realističtějším modelu omezuje?
- Jak se s prodlužováním délky trestu odnětí svobody mění mezní náklady a mezní výnosy?
 - Jakou má toto implikaci?

Odložená spravedlnost a časová hodnota trestu

Psychologické testy ukazují, že pachatelé trestných činů se od běžné populace systematicky liší mimo jiné v tom, že mnohem slaběji vnímají náklady a výnosy své činnosti, které se projeví až v budoucnu.

Ve snaze zpřísnit boj proti kriminalitě:

- Politik navrhuje A zvýšení trestů ze 2 na 4 roky vězení.
- Politik B navrhuje posílení výdajů na policii, aby pravděpodobnost dopadení se zvýšila z 10 na 20 procent.

Které opatření bude mít výraznější odrazující efekt na kriminalitu a proč?

Současná hodnota budoucího trestu

Diskontní faktor u pachatelů je kolem 0.75 (Mastrobuoni a Rivers 2016)

Roky vězení:	1.	2.	3.	4.
Diskont		0.75	0.75²	0.75³
Hodnota daného roku vězení	1	0.75	0.56	0.42
Hodnota celého trestu	1	1.75	2.31	2.73

Úkol 3

- Uvažujme nenapravitelného pachatele.
 - Ročně spáchá **10 krádeží**, každá způsobí **škodou H**.
 - Můžeme trestat buď:
 - **pokutou** 10 000 Kč.
 - **vězením**, jehož náklady jsou 600 000 Kč.
- a) Pro jakou hodnotu H je optimální trestat pokutou a pro jakou hodnotu H vězením?

Úkol 3

Přínosem **vězení** je **inkapacitace**, tj. nespáchal by za rok dalších 10 krádeží

- Pokuta je optimální tehdy, když $10 \cdot H < 600\,000 \text{ Kč}$
 - $H < 60\,000 \text{ Kč} \Rightarrow$ pokuta je optimální
 - $H > 60\,000 \text{ Kč} \Rightarrow$ vězení je optimální
- Vězení je optimální politikou, když je výše škody skutečně velká (600 000 Kč ročně), vzhledem k vysokým společenským nákladům vězení. To je obvykle splněno v případech opakované vážné násilné kriminality či rozsáhlé finanční kriminality.
- Obvykle toto není splněno u méně závažné majetkové kriminality.

Úkol 3

Přísnost sankce má vliv na další pachatele.

- Když trestáme
 - **pokutou** 10 000 Kč, počet pachatelů bude **N-krát vyšší** ($N > 1$), než když trestáme
 - **vězením**, jehož náklady jsou 600 000 Kč.
- Každý z neodrazených pachatelů spáchá ročně 10 krádeží se škodou H.
- Pravděpodobnost dopadení je u každého $P = 0.2$ (20 %)
- Náklady na soudní proces jsou 40 000 Kč.

Úkol 3

- b) Pro jaké H je vězení optimální politikou, když $N = 3$?
- c) Pro jaké N je vězení optimální politikou, když $H = 4000$?
- d) Jak to optimální sankční politiku ovlivní výjimečný stav?

Úkol 3

e) Na základě provedené analýzy diskutujte, jak jednotlivé faktory posilují nebo oslabují argumenty pro vězení jakožto optimální sankci.

- Výše škody H .
- Náklady vězení.
- Náklady soudního procesu.
- $\uparrow p$
- $\uparrow N$

V aplikaci jaktrestame.cz prozkoumejme,

- jaké tresty soudy v Česku reálně ukládají za trestný čin úvěrový podvod (§211).
 - (Pozn: zaměříme se jen na případy, kdy úvěrový podvod je jediným trestaným činem, tj. „Souběh s jiným odsouzením = Ne“).
- Zaklikáváním patřičných parametrů porovnejte, zda se trestní praxe shoduje nebo naopak je v rozporu s vybranými normativními doporučeními ekonomického modelu optimální represe:
 - a) Za závažnější skutky je společensky optimální ukládat přísnější sankce.
 - b) Pokuty jsou efektivnější než trest odnětí svobody (pokud lze ekvivalentní pokutu uložit)
 - c) Obecně je optimální trestat recidivisty přísnější sankcí.
 - d) Újma pachatele z uložené sankce má být vyšší než jeho zisk ze spáchaného skutku.

Úkol 2 – Nehoda na přejezdu

<http://jinepravo.blogspot.com/2015/07/nedbalostni-trestne-ciny-nehoda-ve.html>

<http://jinepravo.blogspot.com/2015/08/josef-montag-nehody-nahody-proc-zatim.html>

- a) Argumenty pro trestání?
- b) Argumenty proti trestání?
- c) Které podle vašeho názoru převažuje?

Kvíz